

Pētījuma metodoloģija

Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums valstī tiek realizēts jau kopš 1998. gada. Šis ir monitoringa tipa pētījums, kura aptaujas notiek katru otro gadu. Kopš 2010. gada ir mainīta šī pētījuma metodoloģija – tiek izmantota vienpakāpju nejauša, stratificēta izlases metode ar kvotu izlases elementiem, un tiek veiktas tiešās intervijas respondentu dzīvesvietās.

Pētījuma **mērķis** ir iegūt informāciju par iedzīvotāju ar veselību saistītām uzvedības izpausmēm, atklāt sabiedrības veselības problēmas, parādīt to ģeogrāfisko un sociāli-demogrāfisko izplatību, kā arī iegūt precīzāku priekšstatu par veselības veicināšanas un izglītības uzdevumiem nākotnē.

Pētījuma mērķa grupa ir Latvijas iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem.

2024. gada aptaujas anketa ietvēra informāciju par:

- ✓ respondentu sociāldemogrāfisko raksturojumu (dzimumu, vecumu, tautību, dzīvesvietu, ģimenes stāvokli, bērnu skaitu ģimenē, izglītības līmeni, nodarbošanos, ienākumu līmeni);
- ✓ respondentu veselību (veselības pašvērtējumu, apmeklējumu biežumu pie ārsta, diagnosticētām slimībām, atsevišķiem slimību simptomiem un sūdzībām, medikamentu lietošanu, veselības profilaktisko aktivitāti);
- ✓ respondentu veselības aprūpi un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un apmierinātību ar tiem;
- ✓ respondentu veselības paradumiem (uzturu, fizisko aktivitāti, smēķēšanu, alkohola un narkotiku lietošanu, satiksmes drošības prasību ievērošanu) un centieniem tos mainīt;
- ✓ respondentu attieksmi pret veselību, veselības un drošības veicināšanu.

Pētījuma 2024.gada aptaujā tika iegūtas 3567 pilnībā pabeigtas intervijas.

Latvijā šo pētījumu realizē Veselības ministrijas padotības iestāde Slimību profilakses un kontroles centrs.

Šajā faktu lapā ir atspoguļoti pētījumā iegūtie dati par krūts, dzemdes kakla, zarnu vēža un prostatas vēža skrīninga veikšanas izplatību populācijā un iemesliem, kāpēc iedzīvotāji minēto skrīningu nav veikuši.

KRŪTS VĒŽA SKRĪNINGS SIEVIETĒM VECUMĀ NO 50 LĪDZ 68 GADIEM

- 80,9% sieviešu pēdējo divu gadu laikā ir saņēmušas NVD** uzaicinājuma vēstuli veikt skrīninga mamogrāfiju.
- 67,5% sieviešu pēdējo divu gadu laikā ir veikušas skrīninga mamogrāfiju, izmantojot NVD** uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksātu krūts vēža skrīningu.
- 21,3% sieviešu pēdējo divu gadu laikā nav veikušas skrīninga mamogrāfiju, kaut arī ir saņēmušas NVD uzaicinājuma vēstuli.

GALVENIE IEMESLI KRŪTS VĒŽA SKRĪNINGA NEVEIKŠANAI

- 46,7% sieviešu nav izmantojušas iespēju valsts apmaksātā krūts vēža skrīninga ietvaros veikt mamogrāfiju, jo jūtas veselās un nav nekādu sūdzību.
- 21,5% sieviešu nav izmantojušas iespēju valsts apmaksātā krūts vēža skrīninga ietvaros veikt mamogrāfiju, jo nav brīva laika.

DZEMDES KAKLA VĒŽA SKRĪNINGS SIEVIETĒM VECUMĀ NO 25 LĪDZ 67 GADIEM

- 70,9% sieviešu trīs gadu laikā ir saņēmušas NVD** uzaicinājuma vēstuli veikt bezmaksas dzemdes kakla vēža skrīningu.
- 64,1% sieviešu pēdējo trīs gadu laikā ir veikušas dzemdes kakla vēža skrīningu, izmantojot NVD uzaicinājuma vēstuli.
- 11,5% sieviešu pēdējo trīs gadu laikā nav veikušas dzemdes kakla vēža skrīningu, lai gan ir saņēmušas NVD uzaicinājuma vēstuli.

GALVENIE IEMESLI DZEMDES KAKLA VĒŽA SKRĪNINGA NEVEIKŠANAI

- 57,3% sieviešu, kuras saņēmušas uzaicinājumu, nav veikušas valsts apmaksātu dzemdes kakla vēža skrīningu, jo jūtas veselās un viņām nav nekādu simptomu.
- 30,8% sieviešu, kuras saņēmušas uzaicinājumu, nav veikušas valsts apmaksātu dzemdes kakla vēža skrīningu, jo nav brīva laika un ir pārāk aizņemtas.

ZARNU VĒŽA SKRĪNINGS IEDZĪVOTĀJIEM VECUMĀ NO 50 LĪDZ 74 GADIEM

- 49,2% respondentu ģimenes ārsts pēdējā gada laikā ir nosūtījis veikt zarnu vēža skrīningu (t.sk. 29,4% izmantojot skrīninga testa komplektu, 19,8% ar nosūtījumu uz laboratoriju).
- 82,6% respondentu, kurus ģimenes ārsts nosūtīja pēdējā gada laikā uz zarnu vēža skrīningu, to ir veikuši.

GALVENIE IEMESLI ZARNU VĒŽA SKRĪNINGA NEVEIKŠANAI

- 50,8% respondentu ģimenes ārsts nav nosūtījis veikt zarnu vēža skrīningu.
- 53,7% respondentu, kurus ģimenes ārsts nosūtījis uz zarnu vēža skrīningu, to nav veikuši, jo nav nekādu sūdzību un viņi jūtas labi.

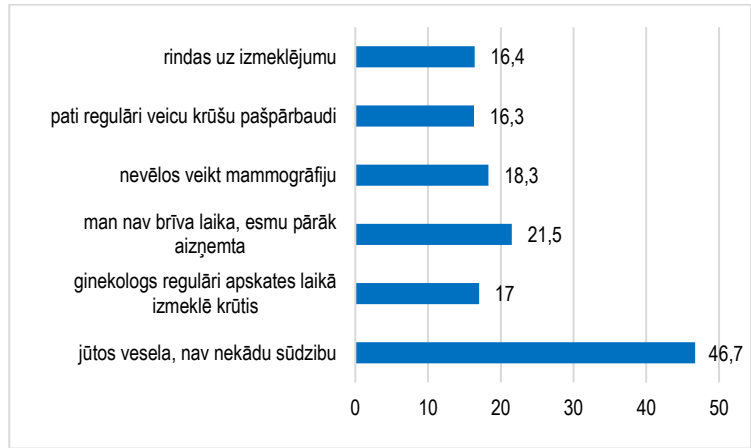
PROSTATAS VĒŽA SKRĪNINGS VĪRIEŠIEM NO 50 LĪDZ 74 GADIEM

- 48,2% vīriešu pēdējo divu gadu laikā ir saņēmuši no ģimenes ārsta nosūtījumu prostatas vēža skrīninga veikšanai.
- 86,9% vīriešu, kuriem ģimenes ārsts ir izsniedzis nosūtījumu prostatas vēža skrīninga veikšanai laboratorijā, pēdējo divu gadu laikā to ir veikuši.

KRŪTS VĒŽA SKRĪNINGS SIEVIETĒM (50-68 g.v.) 2024. (n=785)

	Sievietes,% (n)
Sievietes vecumā no 50 līdz 68 gadiem, kuras ir saņēmušas NVD** uzaicinājuma vēstuli veikt valsts apmaksātu mamogrāfiju	80,9% (n=635)
Sievietes, kuras pēdējo divu gadu laikā ir veikušas mamogrāfiju, izmantojot NVD** uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksātu krūts vēža skrīningu	67,5% (n=428)
Sievietes, kuras pēdējo divu gadu laikā nav veikušas mamogrāfiju, kaut arī ir saņēmušas NVD** uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksātu krūts vēža skrīningu	21,3% (n=135)
Sievietes, kuras ir veikušas mamogrāfiju pēdējo divu gadu laikā, bet tam nav izmantojušas saņemto NVD** uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksātu krūts vēža skrīningu	11,2% (n=71)

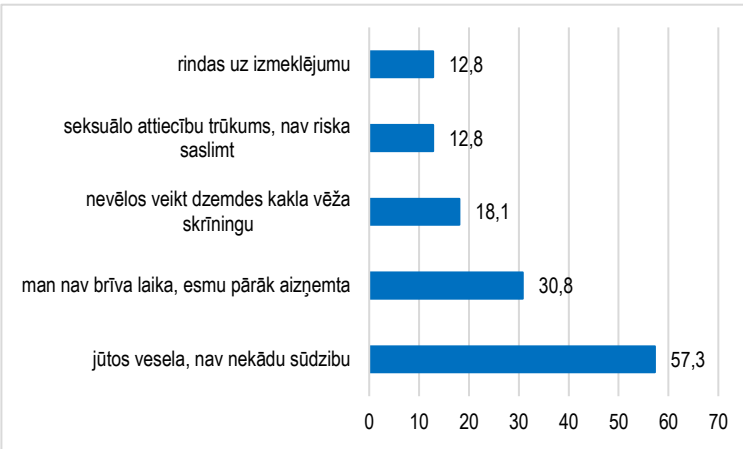
Galvenie iemesli, kāpēc sievietes, kuras ir saņēmušas uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksātu krūts vēža skrīningu, to pēdējo divu gadu laikā nav veikušas %, 2024. (n=135)

DZEMDES KAKLA VĒŽA SKRĪNINGS SIEVIETĒM (25-67g.v.) 2024. (n=1436)

	Sievietes, % (n)
Sievietes vecumā no 25 līdz 67 gadiem, kuras ir saņēmušas NVD** uzaicinājuma vēstuli veikt valsts apmaksātu dzemdes kakla vēža skrīningu	70,9% (n=1018)
Sievietes, kuras pēdējo trīs gadu laikā ir veikušas dzemdes kakla vēža skrīningu, izmantojot NVD** uzaicinājuma vēstuli uz šo skrīningu	64,1% (n=651)
Sievietes, kuras pēdējo trīs gadu laikā nav veikušas dzemdes kakla vēža skrīningu, kaut arī ir saņēmušas NVD** uzaicinājuma vēstuli uz šo skrīningu	11,5% (n=117)
Sievietes, kuras ir veikušas dzemdes kakla vēža skrīningu pēdējo trīs gadu laikā, bet tam nav izmantojušas saņemto NVD** uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksāto skrīningu	24,4% (n=248)

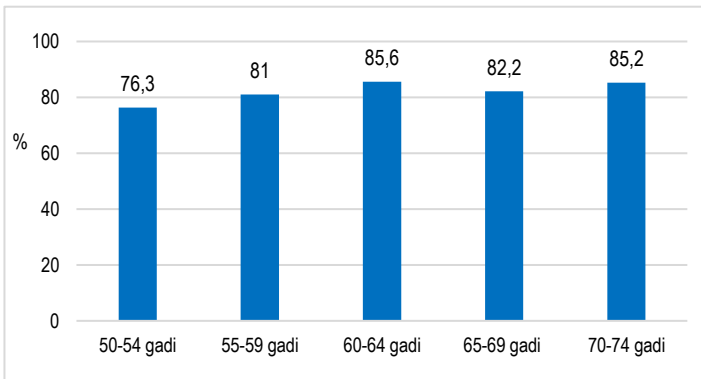
Galvenie iemesli, kāpēc sievietes, kuras ir saņēmušas uzaicinājuma vēstuli uz valsts apmaksātu dzemdes kakla vēža skrīningu, to pēdējo trīs gadu laikā nav veikušas %, 2024. (n=117)

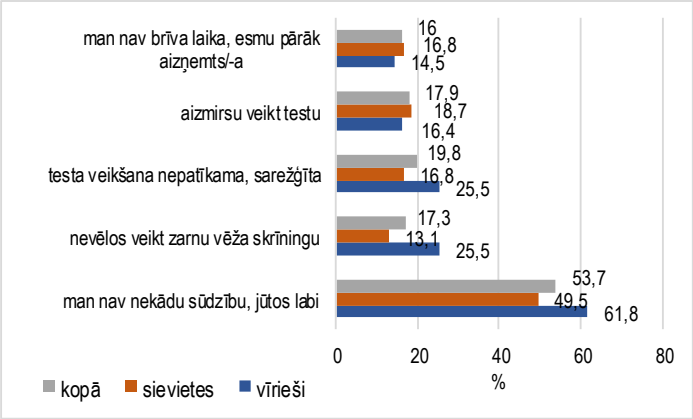
ZARNU VĒŽA SKRĪNINGS IEDZĪVOTĀJIEM (50-74 g.v., n=1819), 2024.

	Kopā, %	Vīrieši, %	Sievietes, %
Ģimenes ārsts ir nosūtījis veikt zarnu vēža skrīningu	51,2% (n=932)	46,4%(n=304)	54,0% (n=628)
Ģimenes ārsts nav nosūtījis veikt zarnu vēža skrīningu	48,8% (n=887)	53,6% (n=351)	46,0% (n=536)
Respondenti, kurus pēdējā gada laikā ģimenes ārsts nosūtīja uz zarnu vēža skrīningu, to ir veikuši (n=932)	82,6% (n=769)	81,9% (n=249)	82,6% (n=520)

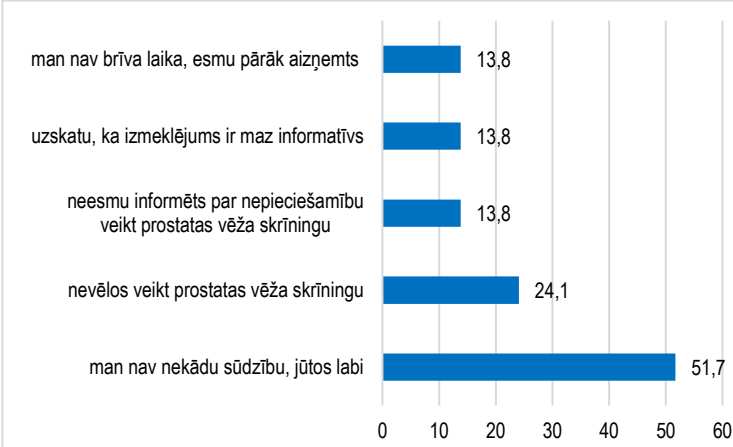
Pēdējā gada laikā zarnu vēža skrīningu veikušo iedzīvotāju īpatsvars no visiem nosūtītajiem (n=932), vecuma grupās %, 2024.

Galvenie iemesli, kāpēc 50-74 gadīgi iedzīvotāji, kurus pēdējā gada laikā ģimenes ārsts nosūtīja uz zarnu vēža skrīningu, to nav veikuši (n=162) %, 2024.

Galvenie iemesli, kāpēc 50-74 gadīgi vīrieši, kuri saņēmuši ģimenes ārsta nosūtījumu uz prostatas vēža skrīningu, pēdējo divu gadu laikā to nav veikuši (n=29), %, 2024.

PROSTATAS VĒŽA SKRĪNINGS VĪRIEŠIEM VECUMĀ NO 45-49 GADIEM (n=126), JA ASINSRADINIEKAM IR BIJIS KONSTATĒTS PROSTATAS VĒZIS, 2024.

Vīrieši, % (n)

Vīrieši vecumā no 45 līdz 49 gadiem, kuru asinsradiniekam nav bijis konstatēts prostatas vēzis vai viņi to nezina nav konstatēts – 73,8% (n=93)
nezina – 16,7% (n=21)

Vīrieši vecumā no 45 līdz 49 gadiem, kuru asinsradiniekam ir bijis konstatēts prostatas vēzis 9,5% (n=12)

Ģimenes ārsts pēdējo divu gadu laikā ir nosūtījis veikt prostatas vēža skrīningu vīriešus vecumā no 45 līdz 49 gadiem, kuriem asinsradiniekam ir bijis šī veida vēzis, (n=12) 50,0% (n=6)

Vīrieši vecumā no 45 līdz 49 gadiem (kuriem asinsradiniekam konstatēts prostatas vēzis), kuri pēdējo divu gadu laikā nav veikuši prostatas vēža skrīningu, kaut arī ir saņēmuši ģimenes ārsta nosūtījumu asins parauga nodošanai laboratoriskai izmeklēšanai. 16,7% (n=1)

PROSTATAS VĒŽA SKRĪNINGS VĪRIEŠIEM VECUMĀ NO 50-74 GADIEM, 2024. (n=570)

Vīrieši, % (n)

Ģimenes ārsts pēdējo divu gadu laikā ir nosūtījis veikt prostatas vēža skrīningu vīriešus vecumā no 50 līdz 74 gadiem 50,0% (n=285)

Vīrieši vecumā no 50 līdz 74 gadiem, kuri pēdējo divu gadu laikā ir veikuši prostatas vēža skrīningu, jo ir saņēmuši ģimenes ārsta nosūtījumu asins parauga nodošanai laboratoriskai izmeklēšanai 89,5% (n=255)

Faktu lapas veidošanā izmantotie pētījuma aptaujas anketas jautājumi:

1. Vai Jūs pēdējo divu gadu laikā no Nacionālā veselības dienesta esat saņēmuši uzaicinājuma vēstuli veikt valsts apmaksātu mamogrāfiju / krūts vēža skrīningu?
2. Vai Jūs pēdējo divu gadu laikā esat veikusi mamogrāfiju?
3. Ja neesat veikusi mamogrāfiju, tad kādi bija iemesli, kāpēc to neveicāt?
4. Vai Jūs pēdējo trīs gadu laikā no Nacionālā Veselības dienesta esat saņēmuši uzaicinājuma vēstuli veikt valsts apmaksātu dzemdes kakla vēža skrīningu?
5. Vai ārsts (ginekologs, vecmāte, ģimenes ārsts u.c.) pēdējo trīs gadu laikā Jums ir veicis dzemdes kakla vēža skrīningu?
6. Ja nav veikts dzemdes kakla vēža skrīnings, tad kādi bija iemesli, kāpēc tas netika darīts?
7. Vai ģimenes ārsts pēdējā gada laikā Jums ir ieteicis veikt zarnu vēža skrīningu – izsniedza testa komplektu vai nosūtījumu uz laboratorisko izmeklēšanu?
8. Vai pēdējā gada laikā esat veicis/-kusi zarnu vēža skrīningu?
9. Ja atbilde ir "nē", tad kādi bija iemesli, kāpēc nav veikta zarnu vēža profilaktiskā pārbaude?
10. Vai Jūsu ģimenē kādam asinsradiniekam ir bijis konstatēts prostatas vēzis?
11. Vai ģimenes ārsts pēdējo divu gadu laikā Jūs ir nosūtījis veikt prostatas vēža skrīningu - izsniedzis nosūtījumu asins parauga nodošanai laboratoriskai izmeklēšanai?
12. Vai Jūs pēdējo divu gadu laikā esat veicis prostatas vēža skrīningu - nodevis asins analīzes PSA noteikšanai?
13. Ja atbilde ir „nē”, tad kādi bija iemesli, kāpēc nav veikts prostatas vēža skrīnings?

Piezīme:

- * Procenti rāda katra indikatora izplatību dzimuma vai vecuma grupās. Dati nav svērti.
- ** Nacionālais veselības dienests.

Pētījuma apkopojums pieejams Slimību profilakses un kontroles centra mājaslapā: <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/23891/download?attachment>